

Türkiye Doğası

Bülent Gözcelioğlu

Endemik Bir Memeli Kaya Yediuyuru

Fotoğraf: Doç.Dr. Ahmet Karataş

Anadolu, tarih boyunca çok farklı jeolojik ve iklimsel olaylar geçirdi. Bu süre içinde doğal olarak çok sayıda canlı türü yaşadı. Bazıları değişen koşullara uyum sağlayamadı ve soyları tükendi. Bazıları da bu koşullara çok iyi uyum sağlayarak günümüze kadar soylarını devam ettirdi. Değişim hala devam ediyor ve günümüzde yaşayan türlerden bazıları, soylarını gelecek nesillere taşıyacak, bazıları da yok olacak. Günümüzde insanın vahşi yaşam ortamlarına olan etkisi, soylarını geleceğe taşıyabilecek türlerin ne olacağı konusunda belirsiz yapıyor. Görüntüye bakarsak, büyük beden yapısına sahip, sınırlı yaşam alanlarında yaşayabilen canlılar değişime ayak uydurmakta zorlanıyorlar. Küçük beden yapısına sahip, çok çeşitli yaşam alanlarında ve ortamlarında yaşayabilselerse soylarını devam ettirecek gibi görünür. Bunlardan böcekler, en iyi uyum sağlayan grup. Bunun yanında kemiriciler gibi küçük memelilerden bazıları (insanlarla birlikte yaşayabilen fareler, sıçanlar vb.) son değişime uyum sağlayanlardan. Ancak, küçük memelilerin bazıları, ailenin diğer üyeleri gibi şanslı değililer. Vahşi ortamlarda yaşayanların yaşam alanlarının daralması başta olmak üzere birçok nedenden dolayı soyları tehlikede. Bunlardan bir grup da, kemiriciler takımından olan yediuyurlar. Ülkemizde yaşayan 8 türü var. Bunlardan bir tanesi bilimsel adı *Dryomys laniger* olan kaya yediuyuru ya da yünlü yediuyur. Türün en önemli özelliği endemik olması. Diğer bir deyimle dünyada ülkemizden başka hiçbir yerde yaşamıyor olması. Ülkemizdeyse Toros Dağlarının yüksek bölgelerinde, özellikle karstik kayalık yerlerde, yaşamını sürdürü-

yor. Bunun yanında Malatya, Tunceli, Erzincan ve Niğde'de de yaşadığı biliniyor. Yüksek dağ kesimlerinde ormanın bittiği yerlerden sonrasını yaşam alanı olarak seçen kaya yediuyuru, 1600'le 2200 metre yükseklikteki yerlerde yaşıyor.

Kaya yediuyuru, vücut yapısından dolayı sincaba benzeyen bir tür. Sırt kısımları grimsi olup aralarda soluk sarımsı ya da siyahımsı renklenmeler görülür. Karın bölgesi ise beyazımsı. Vücut, yumuşak ve sık kıllarla örtülü. Boyları 17 cm kadar olabilir. Etkinliklerini gece yaptıklarından dolayı da uzun bıyıkları bulunur. Böylece karanlıkta çevresini kolaylıkla kontrol edebilir. Ayrıca, kulakları da vücutlarına göre büyük olduğundan sesleri daha kolay alabilirler. Diğer kemiriciler gibi otçul olarak beslenirler. Ancak, yaşam ortamının besin açısında çok fakir olması nedeniyle, böcek, örüm-

cek, kurumuş bitki parçaları, tohum başta olmak üzere hemen hemen her şeyi yiyebilirler.

Kaya yediuyurunu kardeş türlerinden ayıran en önemli özelliği, göz çevresindeki maskesi olmaması. Ülkemizde yaşayan diğer tür olan orman yediuyuru *Dryomys nitedula*'dan (Bilim ve Teknik, Ekim 2006) göz çevresindeki bant olmamasıyla ayrılır. Bunun yanında farklı yaşam ortamları ve genetik özellikler de farklılığı yaratan diğer etmenler. Endemik türlerde bir sorun da türün soyu tükenince bir daha geri getirme olasılığının olmaması. Onun için tür, çok dikkatli biçimde izlenmeli ve bilimsel araştırmalar yapılmalı. Gerekliğinde koruma programları önceden planlanıp uygulanabilmeli.

Kaynak:

Yiğit, N., Çolak, E., Çolak, R., Özkan, B., and Özkurt, Ş., 2003. On the Turkish population of *Dryomys nitedula* (Pallas, 1779) and *Dryomys laniger* Felten and Storch, 1968 (Mammalia: Rodentia). *Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 49 (Suppl. 1), pp. 147-158. Budapest.

Fotoğraf: Doç.Dr. Ahmet Karataş